

Etiskt begrepp - rättvisa

Uppgiftsformulering

Tänk dig ett företag som har gjort stora vinster. Nu vill de visa sina anställda uppskattning genom att ge dem en bonus.

Hur anser du att pengarna ska fördelas?

Välj två av alternativen (a-d) i den rödfärgade rutan nedan. Argumentera på olika sätt för att de alternativ du valt kan anses vara de mest rättvisa.

- a) De som har arbetat särskilt hårt under det senaste året bör få större bonus än de som inte haft en lika tuff arbetssituation.
- b) De anställda som har lägst lön bör få större bonus än de som har högst lön.
- c) Alla anställda ska få lika stor bonus.
- d) De anställda som har dragit in mest pengar till företaget bör få mest bonus.

Uppgiften prövar följande del av kunskapskravet

Eleven kan resonera och argumentera kring moraliska frågeställningar och värderingar genom att föra *enkla och till viss del/utvecklade och relativt väl/föra välutvecklade och väl* underbyggda resonemang och använda etiska begrepp och modeller på ett i *huvudsak/relativt väl/väl* fungerande sätt.

Bedömningsaspekter

- Antal handlingsalternativ (C-A)
- Argument (E-A)
- Konsekvensbeskrivningar (C-A)
- Problematisering (A)

Beskrivning av progressionen

Belägg för nivå E	Belägg för nivå C	Belägg för nivå A
<p>Eleven resonerar på ett relevant sätt kring varför minst ett handlingsalternativ kan vara mest rättvist</p> <p>och</p> <p>för fram minst ett argument i sitt resonemang.</p>	<p>Eleven resonerar på ett relevant sätt kring varför två handlingsalternativ kan vara mest rättvisa</p> <p>och</p> <p>för fram minst ett argument för varje handlingsalternativ</p> <p>och</p> <p>anger minst en konsekvens av ett handlingsalternativ.</p>	<p>Eleven resonerar på ett relevant sätt kring varför två handlingsalternativ kan vara mest rättvisa</p> <p>och</p> <p>för fram minst ett argument för varje handlingsalternativ</p> <p>och</p> <p>anger minst en konsekvens av minst två handlingsalternativ</p> <p>och</p> <p>elevens svar innehåller en problematisering, t.ex. att det kan vara svårt att bedöma vem som har arbetat hårdast, eller att ett alternativ kan uppfattas som rättvist av vissa men orättvist av andra.</p>
<p>Kommentar: I denna uppgift utgår resonemanget från det etiska begreppet rättvisa. Genom att argumentera och resonera om olika handlingsalternativ visar eleven olika grad av förståelse av begreppet rättvisa.</p>		

Vanliga orsaker till att ett svar inte motsvarar nivån för E

- De argument som eleven använder är inte relevanta
- Eleven diskuterar bara den uppkomna situationen, utan att argumentera

Elevsvar med kommentarer

Exempel på svar nivå E

De anställda som har minst lön borde få en större bonus än de som har högst lön för att de som har mindre lön kanske inte har råd med mycket saker tex ett stort hus som man vill ha och man har inte har råd till någon TV.

Kommentar

Eleven argumenterar på ett relevant sätt kring varför ett handlingsalternativ är mest rättvist. Eleven för fram ett argument genom att hävda att den som har mindre pengar i lön bör få bonusen eftersom han/hon inte har råd med saker som hus och TV annars.

Exempel på svar nivå C

1. Anledning "till att dem som arbetat särskilt hårt under det senaste året bör få större bonus" är att dem har lagt mycket tid på jobbet och kanske stressat mycket för att hinna med allt. De borde även få bonus eftersom de jobbat så hårt och försökt sitt bästa. Oftast är det ju dem som jobbar hårdast som hjälper företaget mest. Därför bör ju det två punkter jag valt ganska mycket ihop.

2. "De anställda som har dragit in mest pengar till företaget" bör få mest bonus eftersom det är deras förtjänst att det går bra för företaget. Anledningen till att jag tycker så här eftersom jag har ett litet jobb. Jag säljer GT en gång i veckan med min kompis. När jag anstränger mig mycket tycker jag att jag ska få bonus. Tex anstränger jag mig mer när det regnar, snöar eller blåser. Ofta får jag då mer betalt av konsumenterna, en liten bonus som jag uppskattar och gör att jag orkar mer, (samma sak i företaget). Samma sak med det andra alternativet jag valde. Den av mig och min kompis som får sålt mest tidningar får mest pengar.

Kommentar

Eleven argumenterar på ett relevant sätt kring varför två handlingsalternativ är mest rättvisa. Eleven för fram ett argument för ett handlingsalternativ genom att hävda att de som stressat, arbetat hårdast och försökt sitt bästa borde få bonusen eftersom de hjälper företaget mest.

I resonemanget kring det andra alternativet för eleven fram ett argument för att "de anställda som dragit in mest pengar till företaget" bör få bonus eftersom det är tack vare dem som företaget går bra. Eleven drar paralleller till sitt eget extrajobb, sälja GT. Om man anstränger sig ska man belönas extra.

Eleven anger en konsekvens till det senare handlingsalternativet genom att hävda att om man anstränger sig som tidningsförsäljare eller på ett företag och blir uppskattad genom en bonus, så leder det till att man orkar jobba ännu hårdare.

Exempel på svar nivå A

För att det ska bli någorlunda rättvist tycker jag personligen att de som jobbat hårdast bör få större bonus i förhållande till de som inte jobbat lika tungt och effektivt. Annars tror jag att de duktiga inte skulle orka jobba lika hårt. Däremot tycker jag att oavsett om du jobbar på exempel kontor eller lager ska ha samma förutsättningar. Att jobba på exempelvis lager är antagligen ett lättare och inte lika välanlönade (vältjänade) jobb såsom att jobba på kontor. Oavsett vart du jobbar borde du få samma möjlighet.

Jag tycker att rättvist ska vara rättvist dvs. att alla får samma. Jag tror att alla gör så gott de kan och därför ska alla få samma bonus. I och för sig kan då den personen som jobbat hårdast ta illa upp och den som inte jobbat lika effektivt istället bli gynnad. Jag tycker att det är rätt. Det kan hända att de då börjar arbeta effektivare. Ett negativt problem med det här är att det kan bli precis tvärt emot. Att den som inte jobbat lika hårt vet att den gynnas ändå och den personen fortsätter att hålla lågt arbetstempo. Även den personen som jobbat hårt möjligen sänker sin arbetsinsats och utnyttjaronusen på ett annat sätt.

Kommentar

Eleven argumenterar på ett relevant sätt kring varför två handlingsalternativ är mest rättvisa.

Eleven för fram två argument för det ena handlingsalternativet. I det ena argumentet framhåller eleven att den som jobbat hårdast ska få störst bonus för att den har arbetat ”*tungt och effektivt*” i förhållande till andra. I det andra argumentet framhåller eleven att de som arbetar hårdast riskerar att tappa lusten att arbeta hårt om någon annan skulle få bonusen.

I det andra handlingsalternativet för eleven fram ett argument enligt vilket alla säkert gör sitt bästa och därför bör ha samma bonus. Här påpekar eleven att de som inte arbetat särskilt hårt kan bli uppmuntrade genom bonusen och därigenom börja arbeta hårdare.

Eleven anger konsekvenser i argumentationen kring båda handlingsalternativen. I det första handlingsalternativet pekar eleven på en konsekvensbeskrivning genom att påstå att de som arbetar hårdast riskerar att tappa lusten om någon annan skulle få bonusen. I det andra handlingsalternativet visar eleven på en konsekvensbeskrivning genom att hävda att de som inte arbetat särskilt hårt kan bli uppmuntrade genom bonusen och därigenom börja arbeta hårdare.

Eleven problematiserar svaret genom att föra fram vilka svårigheter det senare alternativet kan leda till, ”*Ett negativt problem med det här är att det kan bli precis tvärt emot. Att den som inte jobbat lika hårt vet att den gynnas ändå och den personen fortsätter att hålla lågt arbetstempo.*”